

ПРІОРИТЕТИ ЕТНОПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА ДНЗ У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНО-КРЕАТИВНОМУ ПРОСТОРИ

Охарактеризовано актуальні підходи до підготовки педагогів ДНЗ у вишах України до діяльності в поліетнічних регіонах; увиразнено етнорегіональний компонент й моделювання освітньої технології з урахуванням траєкторії професійної самореалізації фахівців спеціальності “Дошкільне виховання”.

Ключові слова: моделювання, етнопедagogічна діяльність, парадигма, етнорегіональний компонент, етнопедagogіка, дошкільна освіта.

Актуальність. Розвиток світової цивілізації кінця XX – початку XXI сторіччя супроводжується складними і діалектично суперечливими процесами, які у різних освітніх системах зумовлені глобалізацією та намаганнями зберегти національно-культурну самобутність кожного етносу, який проживає сьогодні на планеті Земля. Означену ситуацію координують об’єктивні закономірності розвитку суспільства в умовах інформаційно-креативного простору. Власне він моделює для особи цілком інші умови буття задля самореалізації. Поділяючи прогресивність глобалізації як запоруки усунення міжетнічних і міжнаціональних кордонів, усе ж важливо зосередитись на освіті. Вона є максимально виправданим фактором збереження народами світу загалом, в тому числі України зокрема, національної самобутності, унікальності своєї культури, механізмів трансляції ментальності та національно-культурних традицій. Не применшуючи значення родини, дозвілля, все ж освітній простір для етнічних груп розглядаємо найактуальнішим, оскільки він забезпечує самоідентифікацію кожної особи із національно-культурною спільнотою, яка зберігає рідну мову і загальний колорит побуту.

Сучасні виміри освіти дітей, молоді та дорослого населення доводять достатній рівень її ефективності унаслідок посилення власне етнічного вектора. Однак зазначимо, що використання усіх нам відомих компонентів соціокультурного середовища дасть очікувані результати лише за умови використання дотичної методики діяльності з кожною віковою групою. Чільне місце в налагодженні такої діяльності відводимо НМЦ АПН України та Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника “Українська етнопедagogіка і народознавство”. Його колектив зосереджує свої функції на вивченні, узагальненні й поширенні національно-культурних традицій, а також на підготовці педагогів у напрямі залучення дітей та молоді у різні форми етнокультурної діяльності. Її моделювання в умовах сьогодення і на рівні закладів освіти, і на рівні дозвілля цілепокладається на формування потреби самоосвіти у царині міжнаціональної толерантності, оволодіння навичками самореалізації в поліетнічному довіллі. Зазначимо, що такий підхід суголосний у праці і досвідчених учених, і молодих науковців із численними законами, нормативними актами, міжнародними угодами уряду України.

У їхній низці знаходимо чітке обґрунтування кореляції між розвитком етнокультури народу та його матеріальною забезпеченістю, функціонуванням різноманітних інституцій, товариств, організацій, які володіють методикою формування етнокультури, тобто вирішення проблем збереження та збагачення культури майже 120 етносів, які проживають в Україні. Почасти питання професійної

підготовки педагогів до моделювання етновиховного простору у закладах педагогічної освіти порушують етнологи (Ю. Бромлей, І. Кон, С. Лур'є, Б. Савчук), культурологи (С. Артановський, М. Бахтін, Л. Гумільов, В. Біблер, Д. Ліхачов, В. Межуєв), педагоги (А. Богуш, І. Бех, І. Зязюн, В. Кузь, Н. Лисенко, О. Савченко, М. Стельмахович, Є. Сявавко, Г. Тарасенко), дослідники народної художньої культури (Л. Герус, В. Качкан, В. Наулко, В. Скуратівський, П. Щебань), психологи (В. Давидов, О. Кононко, С. Максименко, Л. Орбан-Лембрик). Чільне місце у порушеній проблемі належить державницько-правовому обґрунтуванню підходів до національного (етнокультурного) виховання дітей і молоді в поліетнічних адміністративно-територіальних зосередженнях чималої кількості представників різних етнічних культур – Закарпатська, Львівська, Чернівецька, Одеська області, Республіка Крим та інші.

Відповідно **метою** статті розглядаємо обґрунтування пріоритетів у діяльності сучасного педагога ДНЗ України. Методологія системно-структурного підходу до аналізу освітніх проблем у названих, а також і в інших областях України зумовлює низку наукових завдань, які вважаємо нагальними для аналізу у руслі порушеної проблеми. Актуальним насамперед розглядаємо моделювання алгоритмізованого підходу до етноосвітніх проблем із активним залученням педагогічного менеджмента, оскільки чимало сучасних інституцій функціонують як самооplatні. У руслі такої взаємодії, яку визначають фінансові можливості, особливо чітко окреслюється регіональний етнокомпонент. У структурі компетентнісної парадигми він є стрижневим. Адже саме він зумовлює моделювання найважливіших професійно значущих знань, умінь і навичок, схильності до управлінської діяльності та якостей керівника етнокультурними центрами чи іншими інституціями.

Системно-структурний підхід до професійної освіти зумовлює очевидність педагогічного осмислення сукупності цілей у формуванні особистості вихователя ДНЗ – професіонала вищого рівня підготовки. За такого підходу він буде схильний до ефективного збереження, забезпечення функціонування і подальшого розвитку національної культури та засобів її поширення й утвердження.

Спираючись на системний аналіз педагогічних процесів у сучасних педагогічних вишах України, а також на результати вивчення досвіду діяльності інших інституцій, можемо однозначно визнати глибоку зацікавленість порушеною проблематикою не лише в наукових колах, а й на побутовому рівні життєдіяльності різних етногруп на теренах усієї країни. Зазвичай її ініціюють товариства зарубіжжя, а, відтак, активізується діяльність і на Україні. Власне українці з Канади зініціювали оригінальні моделі навчання дітей та молоді у ДНЗ і ЗОШ в Україні, угорці та румуни – відповідно зі своєї теперішньої Батьківщини – діяльність товариств у Закарпатті, Буковині тощо. Отже йдеться про те, що регіональна система професійної підготовки педагогів чи ж то керівників етноінституцій на часі. Потреба у таких фахівцях зашораз очевидніша, адже потребує удосконалення навчально-методичний комплекс, який би урахував передусім регіональну специфіку. У ній не настільки важливими є загальнопедагогічні знання, наскільки вивчення сутності кожного етносу із опануванням методики інтерпретації таких знань у життєві ситуації і побут дітей, молоді та дорослих.

Таким чином, моделювання науково-методичних підходів до національно-регіональної системи підготовки вихователів ДНЗ, в тому числі їхніх методистів і завідувачів із числа слухачів магістратури зі спеціальності “Дошкільне виховання”, розглядаємо за такими напрямками:

- теоретико-методологічне обґрунтування актуальності професійної підготовки із опертям на етнорегіональний компонент;

- проектування моделі професійної підготовки педагога ДНЗ і траєкторії його професійної самореалізації відповідно до запитів етнорегіону (зазвичай, це не лише педагогічна діяльність у закладах освіти);

- педагогічний супровід нової моделі організації навчально-виховного процесу у вишах України із оптимізацією НДР (навчально-дослідницької роботи на I–III курсах) і НДД (науково-дослідницької діяльності на IV–V чи VI курсах) залежно від освітнього рівня.

Загальною основою для проектування означених напрямів розглядаємо урахування стану і перспектив розвитку національної культурної політики України в регіонах, які в різні історичні епохи перебували у складі різних імперій: Австро-Угорської, Польської, Російської; моделювання професійної підготовки до відповідної педагогічної діяльності, зорієнтованої на соціальне партнерство між педагогічними закладами та різними інституціями етнорегіональної діяльності (центри, товариства, клуби, інститути); логічний розвиток професійно значущих особистісних якостей, який забезпечуватиметься в руслі компетентнісної парадигми із чітким окресленням об'єктів траєкторії майбутньої професійної діяльності: експурсоводи краєзнавчих музеїв, керівники етнографічних експедицій, організатори центрів творчих промислів тощо.

Моделювання освітнього простору з актуалізацією етнокомпонента професійної підготовки педагога ДНЗ у сучасних вишах України опираємо на низку загальнодидактичних принципів. Визначальними поміж ними вважаємо такі: регіоналізація прогнозування розвитку культурної політики; визнання значущості впливу соціально-економічних факторів на розвиток педагогічних ідей і формування культурно-освітнього процесу; взаємозв'язок об'єктивного і суб'єктивного в педагогічних процесах і явищах та ін.

У моделюванні освітнього простору закладів професійної педагогічної підготовки вихователів ДНЗ, а також корпусу їхніх керівних кадрів використовували і принцип комплексного підходу в доборі соціологічних, культурологічних і етнокультурних напрямів діяльності. Відповідно до методології та методики викладання низки фахових дисциплін нами внесено корективи. Сукупно вище означеним зініційовано певну організаційно-педагогічну модель професійної підготовки педагогів спеціальності “Дошкільне виховання” до різновекторної етнодіяльності. У розробленій моделі стрижневи-ми стали:

- створення культурно-освітнього середовища (навчальний кабінет, в якому зінтегровано здобутки матеріальної культури українців за різними етнографічними ознаками);

- внесення уточнень у кваліфікаційні характеристики за освітніми рівнями бакалавр-спеціаліст-магістр;

- обґрунтування методики проведення різних видів практики, які передбачені навчальним планом і, водночас, відкоректовані у запропонованій моделі;

- забезпечення навчального процесу відповідним дидактичним і методичним супроводом;

- налагодження постійного зв'язку із практичними осередками етнокультурної спрямованості у Прикарпатті, Закарпатті, Буковині.

Загалом, розроблену нами модель професійної підготовки спирали на три парадигми. А саме – соціально-культуротворчу, особистісно-зорієнтовану і суб'єктної самореалізації у професійній діяльності.

Основний методологічний задум нашого дослідження зумовлений сучасними завданнями професійної підготовки педагогів ДНЗ у руслі мінливості, насамперед соціально-культуротворчої парадигми. Відповідно щодо першої групи її завдань в роботі зі студентами обстоюється пріоритет розвитку національних культур на тлі реанімування національної свідомості кожного етнографічного регіону України. Відтак, уможлиблюється аналіз їхнього соціокультурного досвіду, як унікального, самодостатнього і доступного для інтегрування у загальнонаціональну скарбницю. У контексті цієї групи завдань нами актуалізовано підготовку педагогів не лише в напрямі опанування технологією повідомлення знань дітям дошкільного віку, а й щодо організації з їхніми батьками й дорослим населенням ретрансляційної діяльності цінного надбання кожної культури у поліетнічному середовищі Прикарпаття та інших етнорегіонів.

Щодо другої групи завдань – урахування тенденцій та процесів в глобалізації, які нівелюють культурні кордони, зосередились на позитивних (інтенсивний розвиток економіки) й негативних (втрата етнокультурної ідентичності, гальмування процесів становлення етнопонаціональної особистості) особливостях їхнього вирішення.

Третю групу завдань – розвиток особистісного потенціалу кожної особи в дотичній культуротворчій діяльності, свобода вибору видів такої діяльності задля розвитку етнопонаціональної свідомості вирішували шляхом залучення майбутніх педагогів у пропагандистську діяльність етнокультурних інституцій за проблематикою НДР і НДД.

Вирішенням вище означених завдань забезпечували посилення безпосереднього впливу загально педагогічних знань, умінь і навичок на дотичні до порушеної проблеми: розвиток духовної, моральної, інтелектуальної сфер засобами етнопонаціональної культури. На вищу професійну педагогічну освіту загалом і в царині дошкільної, зокрема, покладаємо особливі сподівання щодо забезпечення ретрансляції надбань етнокультури. Сьогодні вкрай важливо забезпечити її різновекторність і спрямувати зусилля на діяльність із різними віковими групами населення. Сучасний ДНЗ творить для цього унікальні можливості – це співпраця з батьками, дідусями і бабусями, старшими братами і сестрами, не лише у навчальній, а й у позанавчальній діяльності. Здебільшого Україна є поліетнічним краєм, отож на засадах толерантності педагоги ДНЗ не лише можуть поширювати знання, а й залучати старше покоління до реанімування етнічного досвіду у побуті.

У руслі соціально-культуротворчої діяльності доречними розглядали питання соціалізації особи педагога в полі культурному оточенні. Саме механізми соціалізації забезпечують виховання толерантності, здатності до культуротворчості, нове осмислення напрямів розвитку Етно і загальнонаціональної культури. Вважаємо, що за такого підходу посилюється вплив національно-культурних товариств не лише на теренах України, а й у міждержавному просторі. З точки зору професійної педагогічної освіти розглядаємо це своєрідним звеличенням, зростанням соціальної значущості праці педагога ДНЗ. Загалом, це стимулює розвиток особистісного потенціалу, індивідуальності кожного майбутнього вихователя, концентруючи увагу на шляхах вирішення духовних та культурних проблем й запитів, а це вже діяльність у руслі особистісно зорієнтованої парадигми.

Лише вона визнає пріоритет індивідуальності суб'єкта педагогічного процесу, проявів його самореалізації на рівні об'єктивної реальності.

Щодо вимірів розвитку особистісних характерологічних рис, у тому числі набутих під впливом культури етносу, можемо однозначно стверджувати на його позитивах як чинника збереження інтегрованих ознак Української ментальності. Толерантність, плюралізм думок, висока громадянськість, що межує із патріотизмом та інші особливості українців формуються під впливом і в умовах полі етнічного простору. Його модель ми творимо із сукупності різних ситуацій та причинно-наслідкових зв'язків, які спрямовуємо на культурну соціалізацію кожної студентки спеціальності “Дошкільне виховання”. Детермінантою нашої діяльності зашораз виразніше виступає посилення їхньої зацікавленості своєю етнічністю й намаганням віднайти її витoki і корені. Унаслідок цього, йдучи від етнічної своєрідності культури особистості до загальнонаціональних і загальнолюдських ідеалів духовності, моралі, інтелекту та ін. маємо універсальні можливості реалізувати третю парадигму – парадигму суб'єктної самореалізації. У її руслі вбачаємо у кожному суб'єкті навчально-виховного процесу зашораз активнішого носія етнокультурної спадщини. Можливості педагогічної практики від II до V курсів аналогічно використовуємо не лише для передачі маленьким вихованцям знань і дотичних умінь їх використовувати повсякчас, а й для стимулювання саморозвитку та самовиховання, переходу від монопідготовки (робота з дітьми) до багаторівневої (робота з батьками, братами й сестрами тощо) діяльності. Зміщення акцентів на пріоритети етнопедагогічної підготовки вихованців сучасних ДНЗ доводять спроможність розглядати етнопедагогіку за нормативну дисципліну спеціальності “Дошкільне виховання”. Зазначимо, що пошук наукового теоретичного обґрунтування багатогранних проблем сучасної дошкільної освіти крізь призму культури етносу є досить перспективним у сучасних умовах її реформування. Як позитивне явище розглядаємо наукову школу НМЦ АПН України та Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника “Українська етнопедагогіка і народознавство” під керівництвом доктора педагогічних наук, професора Неллі Василівни Лисенко, яка досліджує проблему “Формування народознавчих компетентностей дітей та молоді”.

Водночас із теоретичним обґрунтуванням, колективом науковців запропоновано шляхи її конкретної реалізації на регіональному рівні. Приєднання України до Болонського процесу стимулює модернізацію вищої педагогічної професійної освіти, посилення її гуманізації засобами культури та мистецтва.

Для ефективного функціонування розробленої моделі важливими є низка теоретичних позицій. Насамперед, це комплексне пізнання соціально-етнічної реальності сукупно і на основі наукових знань із різних нормативних дисциплін фахової підготовки; спрямованість на об'єднавчу діяльність із розрізною інформацією задля створення цілісної картини певної адміністративно-територіальної одиниці; творча етнокультурна діяльність із різними віковими групами населення як суб'єктів партнерства у порушеній проблемі. Педагогічну сутність вище означених позицій убачаємо в обстоюванні доцільності й неподільної єдності між освітою й культурою та їхніх можливостей впливати на розвиток особистості майбутнього педагога. Натомість він надалі у самостійній діяльності впливатиме на зміни й удосконалення свого оточення, транслюючи етнокультурні здобутки. Визнання національної культури вагомим чинником професійної педагогічної підготовки полегшує процеси професійної адаптації, опанування

професійними обов'язками у різновекторній етнокультурній діяльності, вирішує етнонаціональні проблеми на виразних гуманістичних засадах і загальнолюдських цінностях. У сучасному суспільстві фахівець високого рівня кваліфікації є чи не єдиним носієм власне творчого потенціалу. Отже, у швидкоплинних умовах соціальних реалій він водночас є і конкурентноспроможною особою, соціально корисною та суспільно активною.

1. Ильенков Э.В. Философия и культура. – М., 1992.
2. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії. – К., 2000.
3. Кононко О.Л. Виховуємо соціально компетентного дошкільника. – К., 2009.
4. Лисенко Н.В., Кирста Н.Р. Педагогіка українського дошкілля. – К., 2010.
5. Крылова Н.В. Ребенок в пространстве культуры. – М., 1994.
6. Материалы международного симпозиума “Среднее образование для Европы”. – Берн, 1996.
7. Новые ценности образования: Содержание гуманистического образования. – М., 1995.
8. Слободчиков В.И. Образовательная среда: реализация целей образования в пространстве культуры // Новые ценности образования. – М., 1997. – Вып. 7.
9. Эриксон Э. Детство и общество. – М., 2000.

In the article the actual methods of approach to training future teachers of preschool educational institutions in Ukrainian higher school to activity in poliethnical region are describes; the ethnoregional component and modelling educational technologies accounting paths of professional self-realization of experts in specialization “Preschool education” is defined.

Key words: *modelling, the ethnoregional component, preschool education, ethnopedagogical activity, paradigma, Ethnopedagogic.*